

манітні конспірологічні пояснення складних суспільно-політичних та соціально-економічних процесів (зокрема, різні варіації так званої «теорії змови») з акцентуванням саме на національно-етнічних чинниках.

Занадто різні оцінки власного минулого та різне бачення майбутнього тривалий час штучно поглиблювало роз'єднання українського суспільства і продовжує роз'єднувати його ще й дотепер. Невміння та небажання однієї частини нашого суспільства почути і зрозуміти позицію іншої, а тим більше сприймати і поважати її стало суттєвою перешкодою на шляху і процесів демократизації, і на шляху зваженого міжнаціонального діалогу. На жаль, одні не можуть зрозуміти усю глибину занепокоєння інших щодо стану, розвитку, сфери поширення та подальших перспектив рідної мови та культури, інші – не сприймають бажання певної частини українських громадян і надалі не тільки спілкуватися російською мовою, а й використовувати її постійно в публічно-політичній сфері. Одних драгують українська мова та спроби повернутися до витоків української культури, інші доволі спрощено вважають, що патріотом України та «справжнім» її громадянином може бути лише особа, яка спілкується переважно українською мовою та поціновує українську культуру, а також переймається проблемами їх сучасного стану та подальшого розвитку.

Як наслідок і надалі набувають поширення занадто спрощена інтерпретація складних міжнаціональних процесів та ксенофобські уявлення (як упереджене ставлення до представників окремих національно-етнічних спільнот, їх самобутності та культури) і серед пересічних громадян, і серед певної частини політикуму, що створює істотні перешкоди на шляху до вкорінення у суспільну свідомість сучасної культури міжнаціонального спілкування, досягнення міжнаціональної злагоди та порозуміння в українському суспільстві, гармонізації міжнаціонального співіснування, співпраці та взаємодії.

Є. М. Мануйлов, доктор філософії, професор

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ПРАВА

Відомо, що сьогодні проблеми формування особи фахівця взагалі, його моральної культури, зокрема виступають пріоритетним напрямом в Державній освітньої політиці України. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває цілеспрямована діяльність вищих навчальних закладів України, де і готують майбутніх фахівців. Як відмічають сучасні дослідники цього процесу, «освіта повинна допомогти суб'єкту увійти в культуру, засвоїти її цінності і успішно діяти в культурному бутті» (А. Бузгалін).

Хотілося б звернути увагу на особливості цього процесу і виокремити деякі шляхи, принципи та методи формування моральної культури фахівців

права з урахуванням реалій сьогодення. Так, сьогодні створюються культурологічні моделі вищої школи, спрямовані на реалізацію гуманістичної парадигми освіти і орієнтовані на формування людини культури, перш за все моральної.

Однією з таких моделей освіти, яку аналізують автори монографії: «Образование, общество, культура» (за ред. професора В. Ф. Сухіної, «Особисто орієнтоване навчання і виховання»). Ця модель припускає у навчально-виховному процесі спирання на діагностичне вивчення особистості, нову етику взаємовідносин викладача і студентів, яка будується на основах педагогіки партнерства і співробітництва.

Узявши це положення за основу у вирішенні завдань формування моральної культури майбутніх фахівців права, можна відокремити ті чинники, які виявляються вирішальними у моральному вихованні особи майбутнього фахівця права.

По-перше, це урахування вікових особливостей студентів. Наприклад, на перших курсах студенти ще гостро потребують чуткого та інтелектуального спілкування. Їм необхідні задушевні розмови про свої моральні пошуки, плани на майбутнє і под.

По-друге, важливими чинниками є урахування особливостей навчальної групи, рівень її моральної культури. Як правило, цей рівень слід розглядати як відправну точку у визначенні ефективності роботи із морального виховання майбутніх фахівців.

По-третє, важливий чинник у формуванні моральної культури студентів – це особисті і професійні якості педагога, перш за все його моральні якості, його чуйне і зацікавлене ставлення до студентів, тобто викладач впливає на студента передусім своєю поведінкою, способом життя.

По-четверте, важливим чинником у моральному вихованні є вивчення і розвиток їх моральних потреб та інтересів. Цей процес найбільш важкий, оскільки включає як об'єктивні, так і суб'єктивні передумови.

І нарешті, по-п'яте, важливий чинник у моральному вихованні майбутніх фахівців – це організація внутрішньої роботи студентів з самовиховання, самовдосконалення. Завдяки самовихованню поширюється сфера розвитку особистості. Це чинник моральної культури, соціалізації і всебічного розвитку майбутнього фахівця.

Отже, ми розглянули основні чинники, що сприяють формуванню моральної культури особи майбутнього фахівця у навчально-виховному процесі.

При реалізації цих чинників слід ураховувати специфіку ВНЗ, факультету і навіть спеціальності, що передбачає прищеплення культури професійної етики.

Крім того, процес формування моральної культури майбутніх фахівців передбачає реалізацію всіх елементів виховної роботи. Це і принципи, і методи, і засоби тощо. Вони, з одного боку, традиційні, а з другого – удоскона-

люються за рахунок вимог освітніх концепцій і програм, а також специфіки ВНЗ і майбутньої спеціальності. Не останню роль у цьому процесі відіграє досвід педагогів та наставників.

Виходячи з цього, на наш погляд, основними напрямками формування моральної культури особи майбутнього фахівця права є:

- етичне просвітництво;
- вироблення моральних норм і принципів;
- формування моральних потреб і інтересів;
- формування усвідомлення необхідності моральної поведінки у різних ситуаціях;
- формування загальної культури особи майбутнього фахівця права;
- формування активної життєвої позиції;
- формування професійної етики;
- формування здібності до самовиховання.

Основними принципами формування моральної культури особи майбутніх фахівців права є:

- принцип єдності навчання та виховання;
- принцип цілеспрямованого морального виховання;
- принцип морального прикладу, зразка;
- принцип поступового засвоєння моральних вимог;
- принцип сполучення вимог з повагою до особистості;
- принцип індивідуального підходу, врахування індивідуальних здібностей;
- принцип виховання в колективі і через колектив;
- принцип самовиховання.

Основними методами формування моральної культури особи майбутнього фахівця права є:

- пояснювально-репродуктивні методи (викладання, роз'яснення, повчання, навіювання);
- методи повчання та вправ (інструктаж, показ, тренування, доручення);
- проблемно-ситуативні методи (постановка моральних завдань, створення колізій, зміна мотодів діяльності);
- методи стимулювання (схвалення, довіра, оцінювання вчинку);
- методи гальмування (порицання, попередження);
- метод морального прикладу (приклад викладача, наставника);
- метод керівництва самовихованням (поради щодо вибору ідеалу, самоаналізу, вироблення навичок самовиховання, самооцінювання власної поведінки).

Таким чином, процес формування моральної культури майбутніх фахівців права багатогранний, пов'язаний з навчанням і вихованням і містить основні напрями, принципи та методи.